LITUANISTICA. 2007. T. 53. Nr. 3(71), p. 57–63, © Lietuvos mokslų akademija, 2007, © Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2007

Lietuvių kalbos žodžio *burna* atitikmenys baltų ir slavų kalbose

JOLANTA VIBURYTĖ
Lietuvių kalbos institutas, P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
El. paštas: Jolanta.viburyte@gmail.com

Straipsnyje atkreipiamas dėmesys į esamas lietuvių kalbos žodžio *burna* etimologijas, bandoma argumentuotai teigti, kurios iš jų yra pagrįstos, o kuriomis yra pagrindo suabejoti. Keliamas klausimas, kuriuos lietuvių žodžio *burna* „giminaičius" latvių kalboje ir slavų kalbose (pirmiausia kroatų ir bulgarų) sieja tiktai panašus fonetinis pavidalas ar semantika. Kreipiamas dėmesys į fonetinių pakitimų reguliarumą.

Raktažodžiai: reikšmė, fonetinis pavidalas, semantika, etimologija, giminystė, metafora, metonimija, įvairių kalbų etimologiniai žodynai

Įvairiuose etimologiniuose žodynuose (tiek užsienio, tiek mūsų autorių) vis užsimenama apie lietuvių kalbos žodžio *burna* giminystę su kitų kalbų žodžiais. Vieni aiškinimai kartais prieštarauja kitiems, todėl tokia padėtis netenkina. Šiame darbe nesiūloma nauja žodžio *burna* etimologija, tačiau apžvelgiamos jau esamos ir stengiamasi argumentuotai pagrįsti, kurios iš jų atlaikė laiko bandymus, o kuriomis yra pagrindo suabejoti.

Etimologiškai su lietuvių kalbos žodžiu *burna* tiesiogiai siūloma sieti šiuos baltų ir slavų kalbų žodžius: latvių *purns* 'snukis', *purna* 'snukis', bulgarų *бърна* 'lūpos', makedonų *брна* 'žiedelis, veriamas į knyslę', kroatų *brnjica* 'žiedelis, gyvūnui veriamas į lūpą', slovakų *perna* 'lūpa', o netiesiogiai (per kitus žodžius) – su bulgarų dial. *бърльо* 'žmogus su didelėmis lūpomis', *бръндза* 'lūpa', *брънка* 'žiedelis' (plg. Endzelynas, 1971; Būga, 1958; Karulis, 2001; Kiparsky, 1968; Pokorny, 1959; Koleva-Zlateva 1996 ir kt.)

Šiame straipsnyje bus stengiamasi nustatyti, kuriuos iš minėtųjų žodžių sieja tikroji giminystė, o kuriuos iš jų – tiktai panašus fonetinis pavidalas ar semantika. Taip pat bus kreipiamas dėmesys į pakitimų reguliarumą, o pagrindu imamas lietuvių žodis *burna* su visomis savo reikšmėmis.

„Lietuvių kalbos žodyno" (toliau LKŽ) pirmojo tomo antrasis leidimas (1968) nurodo tokias žodžio *burna* reikšmes: 1. 'tuštuma tarp lūpų ir gerklės', 'anga tarp lūpų, lūpos', 'kalbėjimas, žodžiai'; 2. 'veidas', 'smūgis, kirtis', 'kaukė'; 3. 'snukis'; 4. 'šeimos narys'; 5. 'nedidelis kiekis degtinės[1], vienu sykiu išgeriamas, stikliukas'; 6. 'ko nors priešakinė dalis (arpo, vyžos, laivelio ir kt.)'; 7. 'tarpas tarp sudėtinių rato dalių'.

Lietuvių kalbos žodžio *burna* reikšme 'tuštuma tarp lūpų ir gerklės' vartojimą liudija beveik iš visos Lietuvos užrašyti iliustraciniai sakiniai. Šios reikšmės atspalvis 'anga tarp lūpų, lūpos' – tam tikras pirmosios reikšmės siaurėjimas, kadangi tuštuma suvoktina kaip

[1] Nebūtinai degtinės, gali būti bet kokio alkoholio.

platesnė erdvė, o toliau šios reikšmės aprašyme kalbama apie angą. Metoniminę lietuvių *burna* reikšmę 'kalbėjimas, žodžiai' liudija iliustraciniai pavyzdžiai iš bažnytinių raštų, buv. Rytų Prūsijos ir Klaipėdos krašto (LKŽ$_2$ I 1125). Tokį vartojimą patvirtina ir LKŽ papildymų kartotekoje rasti sakiniai (Trg, Erž, Sn).

Antroji žodžio *burna* reikšmė 'veidas', paliudyta K. Sirvydo „Dictionarum trium lingvarum", Chilinskio Biblijoje, tautosakoje, vartojama beveik visoje Lietuvoje. Šia reikšme žodis dažniau fiksuojamas Žemaitijoje, Rytų Lietuvoje *burna* dažniau nusako tuštumą tarp lūpų ir gerklės. Pasitaiko, kad toje pačioje vietovėje žodis vartojamas ir tuštumos, ir veido reikšme[2] (Kltn, Bgt, Vrn, Vlk, Ut, Kp, Pl, Mžš, Bsg). Tai rodo, kad šios reikšmės aiškiai skiriamos. Šiuo atveju kalbėti apie leksinius homonimus būtų per anksti. Šios reikšmės atspalvių 'smūgis, kirtis' vartojimas aptiktas Šiaurės Žemaitijoje (Skd, Sd, Šts). Rastas tik vienas sakinys, kai žodis *burna* reiškia 'kaukė' (Sv).

Kitos žodžio *burna* reikšmės – jau metaforinės. Remiantis LKŽ ir papildymų kartotekos duomenimis, galima spręsti, kad trečioji reikšmė 'snukis' paliudyta Šiaurės rytų Lietuvoje (Sdk, Vb, An, Lel, Ign, Pnd), vienas sakinys užfiksuotas Žemaitijoje (Krt). Metoniminės reikšmės 'šeimos narys' vartojimą liudija iliustraciniai sakiniai iš raštų ir vienas vakarų aukštaičių sakinys: *Septyni mūs šeimynos, tiek burnų* Prn. (LKŽ$_2$ I 1125). Nors gali būti, kad šiuo sakiniu norėta pasakyti skaičių valgytojų, kurie nebūtinai yra šeimos nariai, – tai gali būti šeimyna (samdiniai). Kiti iliustraciniai sakiniai šią reikšmę paliudija geriau, o papildymų kartotekos duomenys leidžia susidaryti vaizdą apie tokios vartosenos paplitimą (Pp, Mrj, Švnč, Rš, Dglš, Aln, Mžš). Įdomu pastebėti, kad žodyno sudarytojai pirmiau pateikė metaforinį gyvūno snukio pavadinimą, o tik paskui surašė perkeltinę prasmę turinčius iliustracinius sakinius, kuriuose kalbama apie žmogų. Šį kartą akivaizdus reikšmės platėjimas, t. y. tuštuma – veidas – šeimos narys.

Toliau žodžio *burna* straipsnyje išskirtas metoniminis jo vartojimas, tačiau siaurėjimo linkme, tai: 'nedidelis kiekis degtinės, vienu sykiu išgeriamas, stikliukas'. Šia reikšme žodis *burna* paliudytas visoje Lietuvoje, kaip ir pirmąja reikšme 'tuštuma tarp lūpų, gerklės'.

Paskutinės metaforinės žodžio *burna* reikšmės lietuvių kalboje: 'ko nors priešakinė dalis (arpo, vyžos, laivelio ir kt.)' (Skr, Srv, Dbč, Jnšk, BzF104) ir 'tarpas tarp sudėtinių rato dalių' (Šv).

Lietuvių kalboje žodis *burna* turi daug reikšmių bei reikšmės atspalvių, todėl nenuostabu, kad yra ir keliolika frazeologinių junginių su žodžiu *burna*, pavyzdžiui: *bùrną áušinti* – 'be reikalo kalbėti'; *bùrną laikýti* – 'tylėti'; *burnojè neturėti* – 'nevalgyti', *bùrną užimti (užkišti, užrišti)* – 'priversti tylėti' ir nemažai kitų.

Su lietuvių *burna* etimologiškai siejami latvių kalbos žodžiai *purns* 'snukis' (dial. *purna* 'snukis') ir *purngals* '(bato) priekis, antpirštis'. Latvių *purns* turi tokias reikšmes: 1. 'snukis, šnipas'; 2. '(bato) priekis, nosis'. Nors žodžio *purns* pavartojimas, kalbant apie žmogaus veidą, taip pat yra galimas, tačiau tai jau bus neigiama konotacija. Latviškasis lietuvių žodžio *burna* giminaitis reiškia visų pirma snukį, tai liudija ir vaizdingasis posakis *Dabūt pa purnu (arī pa purslam)* – 'gauti smūgių, būti sumuštam'. Šis posakis primena vieną iš lietuvių *burna* reikšmių – 'smūgis, kirtis'.

Formų raida būtų tokia: **bhrn-* > baltų **burn* > lie. *burna,* la. *purns*. Skardžiųjų ir dusliųjų priebalsių, šiuo atveju *b* ir *p,* maišymas žodžio pradžioje baltų kalbose yra dažnas

[2] Tokios išvados pagrįstos reikšmių vartosenos paplitimo žemėlapiu, kuris sudarytas remiantis LKŽ I$_2$ duomenimis.

reiškinys, kartais lydimas reikšmės variacijos, pvz.: lie. *bumburas* // *pumpuras*, lie. *burnà*, acc. *bùrną* // la. *purns* 'snukis', la. *baugurs* // *paugurs* 'gūbrys, kauburys'[3]. Toks būtų fonetinis aiškinimas.

Šio fonetinio reiškinio priežastį bandė aiškintis suomių baltistas Valentinas Kiparsky's, pateikęs daugybę pavyzdžių, kai latvių kalboje tos pačios ar panašios reikšmės žodžiai vienur prasideda priebalsiu *p,* o kitur – *b*, pvz.: *bakas* ('raupai') : *pakas*, *balss* : *palss*, *blūme*, *bluome* ('slyva') : *plūme*, *budele* ('butelis') : *pudele* ir kt. V. Kiparsky'o nuomone, toks priebalsių maišymas baltų kalbose atsiradęs dėl kontaktų su finų kalbomis[4]. Tačiau jo hipotezė netinka lietuvių *burna*, latvių *purns* atveju[5].

Pastebėtina, kad aptariamieji žodžiai ir baltų, ir slavų (vėliau tuo įsitikinsime) kalbose yra moteriškosios giminės, išskyrus vienintelį latvių *purns*, kuris yra vyriškosios giminės, o tai leidžia daryti išvadą, kad latvių *purns*, kaip ir lietuvių latvizmas *purnis* 'snukis', yra apibendrintas vėliau.

Janis Endzelynas tą patį reiškinį aiškina remdamasis leksika. Pasak jo, šiuo atveju **burn(a)s* > *purns* įtakos turėjo artimos reikšmės žodžiai, kurie prasideda priebalsiu *p* (pvz., la. *purslas* 'snukis, terlė'). Jo manymu, čia yra įvykusi dviejų šaknų kontaminacija: susiliejus baltų **burna* ir dialektizmui *prusnas* 'lūpos, burna' ar kokiai nors panašiai formai, žodis įgijo gyvūno galvos priekinės dalies reikšmę, tačiau atitinkamai žmogaus veido dalies pavadinimui apibendrintas kitas žodis – *mute*[6].

Artima formai **bъrna* („Этимологический словарь славянских языков", toliau – ЭССЯ) pasirodo besanti ir slavų **pъrna*, rekonstruojama remiantis slovakų žodžiu *perna* 'lūpa'. Šalia jo reikėtų rašyti ir latvių *purna* 'snukis', hetitų *puri* 'lūpa'. J. Endzelyno mintis apie antrinį *p* latvių žodyje, atsiradusį dėl kontaminacijos su latvių *purpas* 'lūpos', nepaaiškina slaviškų žodžių formų[7]. Nederėtų pamiršti daugybės rekonstruojamų proslaviškų žodžių, kuriuose skardieji priebalsiai painiojami su dusliaisiais, pvz.: **gъlbъ* 'gulbė' ir **kьlpь*/**kъlpъ* 'gulbė'. Visa tai neparemia V. Kiparsky'o teorijos.

Kazimieras Būga atkreipė dėmesį į tai, kad giliau patyrinėjus slavų kalbas, kas kartą atsiranda vis naujų faktų, kuriuos ir lietuvių kalbos tyrinėtojams pravartu žinoti. Dažnai žodžiai, apie kuriuos buvo manoma, kad jie yra grynai lietuviški, iš tiesų pasirodė turintys etimologinių atitikmenų slavų kalbose. Dar 1914 m. bulgarų mokslininkas, Sofijos universiteto profesorius Stefanas Mladenovas pastebėjo, kad lietuvių žodžiui *burnà* (*-õs*, *bùrną*) giminingas bulgarų kalbos žodis *бърна* 'lūpos'. Šį žodį bulgarai kirčiuoja tame pačiame skiemenyje kaip ir karteniškiai žemaičiai, kurių vardininko kirtis *bùrna*[8]. Ar pagrįstai etimologiniai žodynai šiuos žodžius nurodo kaip giminiškus?

Bulgarų etimologiniame žodyne[9] pažymima, kad proslavų **burna* yra giminiškas su lietuvių *burna*. Kitame straipsnyje minima bulgarų tarmybė *бърльо* 'žmogus su didelėmis lūpomis' – nurodoma plg. su lietuvių *burliungis* 'apvaliaveidis' ir teigiama, kad bulgarų

---

3 K. Būga, *Rinktiniai raštai*, Vilnius, 1958, t. 1, p. 448.

4 V. Kiparsky, Slavische und baltische b / p- Fälle, *Scando-slavica,* 1968, vol. XIV, p. 73–97.

5 Skardžiųjų ir dusliųjų priebalsių maišymas žodžio pradžioje randamas jau slavų prokalbėje – šie faktai trukdo pritarti V. Kiparsky'o teorijai.

6 J. Endzelīns, *Darbu izlase*, Rīgā; 1971, t. 1, p. 274.

7 *Этимологический словарь славянских языков*, вып. 3, Москва, 1976, с. 130.

8 K. Būga, *Rinktiniai raštai*, Vilnius, 1961, t. 3.

9 *Български етимологичен речник*, София, 1971, t. 1.

бърльо yra kilęs iš tos pačios šaknies kaip ir bulgarų *бърна*, yra nuoroda į minėto žodžio straipsnį. Bulgarų *бърна* savo ruožtu etimologiškai siejamas su lietuvių *burna.* Tačiau lietuvių *burliungis* 'apvaliaveidis' yra vedinys iš veiksmažodžio *burlioti* 'valgyti laistant, tepti'; pastarasis kilęs iš žodžio *burlas* 'purvas, makalynė', todėl galima tarti, kad visų šių žodžių šaknis yra ta pati, tačiau patys žodžiai, kaip leksiniai vienetai, vieni su kitais etimologiškai nėra susiję. Tą patį patvirtina ir A. Anikinas: „proslavų **bъrla* 'lūpa' buvo siejamas su **bъrna* 'lūpa' ir su lie. *burliungis* 'apvaliaveidis'. Šis lietuvių žodis susijęs su lie. *burlia* 'kas valgo išsitepliodamas', 'riebus, storas žmogus', lie. *burliungė* 'purvas, pliurza, marmalas' ir burlyti 'laistyti per kraštus'"[10]. Taigi šiuo atveju akivaizdu, kad galima tarti esant tą pačią lietuvių *burti* 'įsriegti, išrėžti' šaknį, tačiau minėti žodžiai, kaip leksiniai vienetai, etimologiškai nėra susiję.

Aiškinamajame „Bulgarų kalbos žodyne"[11] skiriamos tik dvi žodžio *бърна* reikšmės: 1. 'lūpos' (kalbant apie gyvūnus); 2. šnek. 'žmogaus lūpos, paprastai storos, išpūstos'.

Pirmieji bulgarų žodžio *бърна* iliustraciniai pavyzdžiai yra iš grožinės literatūros, todėl sunku daryti išvadas apie žodžio vartosenos paplitimą. Tačiau kituose šaltiniuose pažymima, kad bulgarų *бърна* vartojama rytinėje[12], tiksliau – pietrytinėje[13], Bulgarijos dalyje. Antrąja reikšme vartojamas žodis turi neigiamą konotaciją.

Dabar bulgarų kalboje aptartasis žodis formaliai turi dvi, o praktiškai – vieną reikšmę, o kitas reikšmes, kurias turi lietuvių *burna*, bulgarų kalboje atitinka kiti žodžiai, todėl nėra tokios gausybės reikšmių, frazeologinių junginių kaip lietuvių kalboje (nors dvikalbis bulgarų-rusų kalbų žodynas pateikia ne tik žodį *бърна*, bet ir žodžių junginį *свивам бърни* – 'raukytis').

Taigi lietuvių žodį *burna* ir bulgarų *бърна* sieja viena bendra reikšmė ir fonetinis pavidalas. Kitas lietuvių žodžio *burna* reikšmes ('veidas', 'snukis', 'šeimos narys', 'stikliukas', 'ko nors priešakinė dalis') bulgarų kalboje atitinka kiti žodžiai, pvz.: veidas – *лице* ir kt.

„Etimologiniame slavų kalbų žodyne" rašoma, kad rekonstruojamąją formą **bъrna* atitinka bulgarų dial. *бърна* 'lūpa', *бръна* 'lūpa', taip pat čia priskirtinas ir bulgarų *бръндза* 'lūpa'[14]. Su šiuo žodžiu siejamas bulgarų *бръндзотя* ce 'išsipurvinti' → *брендза* 'purvas, purvini drabužiai' → *брене* 'purvas'. Šie žodžiai kilę iš **brъna* 'purvas'[15]. Panašus į *бърна,* bet ne giminiškas, yra ir žodis *бърне* 'laukinės anties rūšis'[16].

Toliau straipsnyje **bъrna* (ЭССЯ) minimas makedonų kalbos žodis *брна,* reiškiantis 'žiedą, veriamą į kiaulės knyslę'. Semantiškai jis yra pernelyg tolimas aptariamiems žodžiams, todėl jo kilmė aiškintina kitaip. Kalbant apie proslavų **brъn'a*, šis makedonų žodis minimas ir kitame to paties žodyno straipsnyje šalia slavų kalbų žodžių, reiškiančių 'metalinį žiedą, grandį, ratą', ir serbų-kroatų *brnja* 'ožka su balta dėmele ant nosies'. Visi

---

[10] А. Е. Аникин, *Этимология и балто-славянское лексическое сравнение в праславянской лексикографии. Материалы для балто-славянского словаря*, вып. 1 (*a - *go), 1998, с. 93.

[11] *Речник на българския език,* София, 1977.

[12] *Български етимологичен речник*, t. 1, с. 103.

[13] *Słownik prasłowiański*, Wrocław, 1974, t. 1.

[14] Priklausomai nuo fonetinės aplinkos jeras bulgarų kalboje atsiduria tai prieš sonorinį priebalsį, tai po jo, pvz.: *гърмеж,* bet *гръмна, сърбин*, bet *сръбски* ir t. t.

[15] *Этимологический словарь славянских языков*, с. 69–70.

[16] *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*, София, 1974, с. 49.

šios ar panašios reikšmės žodžiai (ru. *броня*, ček. *brně*, sen. lenkų *brnia*), taip pat ir makedonų *брна*, yra proslavų skoliniai iš germanų kalbų, – teigia ЭССЯ autoriai.

Slovėnų kalbos tarmėse randamas žodis *brna* reiškia 'žvėrį vaizduojančią karnavalo kaukę'. Tokią reikšmę turi ir lietuvių *burna,* nors ji ir tarmiška, nepaplitusi.

Kitoje pietų slavų, kroatų, kalboje taip pat yra žodis *brna* 'purvas', užfiksuotas XVI a., dabartinėje kalboje nėra paliudytas. P. Skoko teigimu, šio žodžio sąsajos su ide. kalbomis nėra žinomos. Galbūt jis likęs nuo ikislaviškojo periodo laikų[17], tačiau ЭССЯ autoriai šį kroatų žodį kildina iš proslavų **brъna* 'purvas'[18].

Kroatų kalboje yra žodis *brnjica,* kurio reikšmės tokios: 1. 'antsnukis, žiedelis, kuris gyvūnui praveriamas į lūpą'; 2. 'brangus papuošalas, auskarai'. P. Skokas teigia, kad *brnjica* yra žodžio *brnja*, šiomis reikšmėmis nepaliudyto, deminutyvas. Artimiausiu žodžiui *brnjica* savo reikšme P. Skokas laiko esant bulgarų kalbos žodį *брънка* 'žiedelis'[19]. Dėl priesagos *-ast* semantinis ryšys su būdvardžiu *brnjast* 'turintis baltą dėmę ant nosies' nėra aiškus; tą pačią šaknį turi hipokoristikai *brnjo* (Vuk, Grbalj) 'ženklintas gyvūnas', *brnja* 'ženklinta ožka' ir vedinys su sufiksu *-aš brnjaš* 'folk. arklys su balta dėmele ant snukio'. Šie žodžiai, pasak P. Skoko, yra kilę iš piemenų terminologijos. Abi reikšmes galima susieti su rekonstruotąja proslavų forma **brъn'a*. Šį žodį turi daugelis slavų kalbų. Teigiama, kad jis yra proslavų skolinys iš got. *brunjo*, sen. vok. *brunja*, naujosios vokiečių k. *Brönne* 'viduramžių riterių grandininių šarvų dalis, skirta kaklo ir sprando apsaugai'[20]. Tikėtina, kad serbų-kroatų ir bulgarų kalbose šio žodžio reikšmė susiaurėjo nuo 'šarvinių marškinių' iki 'žiedelio šarve' ir vėliau reikšmei besirutuliojant prarado tiesioginį semantinį ryšį su šarvu. Nors kroatų žodis *brnjica* šios kalbos etimologiniame žodyne gretinamas su lie. *burna*, tačiau jis vis dėlto sietinas su anksčiau minėtais slavų kalbų germanizmais.

Tikriausiai kroatų *brnjica* reikėtų sieti tik su gotų *brunjo*. Tai paaiškintų palatalinio *n* atsiradimą (jo nėra aptartuose baltų žodžiuose) ir semantiką: 'žiedelis' – 'šarviniai marškiniai', kuriuos sudaro metaliniai žiedeliai. Šiuo atveju gretinimas su baltų kalbų žodžiais neturi pagrindo dėl dviejų priežasčių: baltų kalbų žodžių nepalatalizuoto *n* ir semantikos – aptartieji baltų kalbų žodžiai neturi jokio ryšio su žiedeliu.

Kroatų žodis *brnjica* taip pat reiškia 'antsnukis'. Yra ir frazeologinių junginių su šiuo žodžiu, pavyzdžiui: *brnjicu na gubicu* – 'tylėk, laikyk liežuvį už dantų'; *staviti komu brnjicu na usta* – 'neleisti kam nors laisvai šnekėti'. Nors lietuvių kalbos frazeologizmas *burną užimti* – 'priversti tylėti' turi labai panašią reikšmę, tačiau tai dar neleidžia žodžių *brnjica* ir *burna* sieti etimologiškai.

IŠVADOS

1. V. Kiparsky'o hipotezė apie žodžio pradžios b/p maišymą, sietiną su ugrų-finų įtaka, šiuo atveju netinka, kadangi reiškinys yra bendras, vadinasi, priežastis taip pat turėtų būti bendra.

2. Lietuvių *burna* gali reikšti ir veido dalį, ir patį veidą, netgi žmogų – šeimos narį; šiam žodžiui giminiškas latvių kalbos *purns* reiškia tiktai priekinę bato dalį, apie žmogų sakoma tik su neigiama konotacija.

---

17 P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1973, t. 1, s. 214.

18 *Этимологический словарь славянских языков*, с. 69–70.

19 P. Skok, op. cit., s. 215.

20 *Deutsches Universal Wörterbuch*, hrsg. u. bearb. vom Wiss. Rat u. d. Mitarb. d. Dudenred. unter Leitung von Günther Drosdowski, Mannheim, Leipzig, Wien Zürich: Dudenverlag, 288 p.

3. Kroatų *brnjica* greičiausiai yra kilęs iš gotų *brunjo*; su lietuvių *burna* jis nesietinas dėl dviejų priežasčių: 1) atsiradusios palatalizacijos, 2) tolimos semantinės reikšmės.

4. Pagal etimologiją bulgarų *бърна* 'lūpos' ir slovakų *perna* 'lūpos' sietini su lietuvių *burna* ir fonetiškai, ir semantiškai; taip pat ir slovėnų kalbos tarmėse randamas žodis *brna* 'žvėrį vaizduojanti karnavalo kaukė', kuris sietinas su lietuvių *burnos* reikšme 'kaukė'.

5. Bulgarų *бърльо* yra siejamas su *бърна*, nes šių žodžių šaknys yra tos pačios kilmės (morfemų lygmuo). Bulgarų *бърна* su lietuvių *burna* siejama jau leksemų lygmeniu.

6. Makedonų žodis *брна* 'žiedas, veriamas į kiaulės knyslę', į aptariamųjų žodžių grupę pateko per apsirikimą – jis yra sietinas su gotų *brunjo* 'šarviniai marškiniai'. Taip pat iš gotų *brunjo* kildintinas ir bulgarų *брънка* 'žiedelis'.

Gauta 2007 06 06
Parengta 2007 06 18

Vietovardžių santrumpos:

Aln – Alanta (Alunta), Molėtų r.
An – Anykščiai
Bgt – Bagotoji (Bagotšilis), Marijampolės r.
Bsg – Baisogala, Radviliškio r.
BzF104 – Litauische Forschungen. Baiträge zur Kenntniss der Sprache und des Volkstumes der Litauer Von Adalbert Bezzenberger. Göttingen, 1882.
Dbč – Dubičiai, Varėnos r.
Dglš – Daugėliškis, Ignalinos r.
Erž – Eržvilkas, Jurbarko r.
Ign – Ignalina
Jnšk – Joniškėlis, Pasvalio r.
Kltn – Kaltinėnai, Šilalės r.
Kp – Kupiškis
Krt – Kartena, Kretingos r.
Lel – Leliūnai, Utenos r.
Mrj – Marijampolė
Mžš – Miežiškiai, Panevėžio r.
Pl – Palėvenė, Kupiškio r.
Pnd – Pandėlys, Rokiškio r.
Pp – Papilė, Akmenės r.
Prn – Prienai
Rš – Rimšė, Ignalinos r.
Sd – Seda, Mažeikų r.
Sdk – Sudeikiai, Utenos r.
Skd – Skuodas
Skr – Skirsnemunė, Jurbarko r.
Sn – Seinai, Lenkija, Suvalkų vaivadija
Srv – Surviliškis, Kėdainių r.
Sv – Svėdasai, Anykščių r.
Šts – Šatės, Skuodo r.
Šv – Švėkšna, Šilutės r.

Švnč – Švenčionys
Trg – Tauragė
Ut – Utena
Vb – Vabalninkas, Biržų r.
Vlk – Valkininkai, Varėnos r.
Vrn – Varėna

JOLANTA VIBURYTĖ

Links of the Lithuanian word *burna* with the Baltic and Slavic words

Summary

Etymologically, it is proposed to link the Lithuanian word *burna* directly with the following Baltic and Slavic words: Latvian *purns* "snout", Bulgarian *бърна* "lips", Macedonian *брна* "ringlet stabbed into the snout", Croatian *brnjica* "ringlet stabbed into the animal's lip", Slovakian *perna* "lip"; and indirectly (through other words) with Bulgarian dialect *бърльо* "man with large lips", *бръндза* "lip", *брънка* "ringlet".

Efforts are made to establish which of these words are truly related and which are only similar in the phonetic form or semantics. While establishing true relatives, attention is focused on the regularity of the phonetic and semantic equivalents while the Lithuanian word *burna*, in all its meanings, is taken as a base.

After discussing the Lithuanian word *burna* and its equivalents in Latvian and Slavic languages and after establishing the etymology of these words, the following conclusions are drawn:

1. The Lithuanian *burna* and the Latvian *purns* are etymologically related to the Bulgarian *бърна* "lips", Slovenian dialectic *brna* "carnival mask depicting a beast" and Slovakian *perna* "lips"; all these words fully correspond to the Baltic word phonetically and semantically.

2. The Bulgarian dialectic *бърльо* "man with large lips" is related, in the first place, with the Lithuanian *burlas* "mud, mix-up" and perhaps has the same root as the Lithuanian *burna*.

3. V. Kiparsky's hypothesis about the Ugro-Finnish influence on the b-/p-mix-up in the beginning of the word is not applicable to these Baltic and Slavic words: if the phenomenon is generic, consequently, the reasons should be also generic. J. Endzelyn's idea about the contamination of different roots does not explain the appearance of p- in Latvian and Slovakian.

4. The Croatian *brnjica* "muzzle, ringlet stabbed into the animal's lip; expensive ornament, earrings; the Macedonian *брна* "ring stabbed into the pig's snout", the Bulgarian *брънка* "ringlet" are not related to the Lithuanian *burna* as these word are Germanic and are derived from the Gothic *brunjo* "armour shirt".

5. The Bulgarian *бръндза* "lip" is also not related to the Lithuanian *burna* since it is derived from the Slavic protolanguage word **brъna* "mud".